

Filosoofiaolümpiaadi juhend 2017/18. õppeaastaks

Olümpiaadil võivad osaleda kõigi põhikoolide ja gümnaasiumide ning kutseõppeasutuste õpilased, kes on sündinud 1995. aastal või hiljem.

Olümpiaadi korraldus

Olümpiaad toimub kahes voorus. Eelvoorus osalemiseks tuleb kirjutada filosoofiline essee, mis saata korraldajatele hiljemalt 19. veebruariks 2018. Lõppvoor toimub 29. märtsist 1. aprillini 2018 Tartus ja sinna pääsevad eelvooru esseede pingerea alusel kümme parimat. Lõppvooru kolmele parimale on diplomid ja temaatilised auhinnad. Kaks parimat osalevad 23.-27.05. 2018 rahvusvahelisel olümpiaadil Montenegros, Baris. Olümpiaadi parimatele rakenduvad Tartu Ülikooli või Tallinna Ülikooli astumisel soodustingimused vastavalt ülikoolide vastuvõtueeskirjadele.

Kõik finaali pääsenud gümnaasistid saavad õiguse asuda õppima Tartu Ülikoolis filosoofiat.

Eelvoor

Olümpiaadil osalemiseks tuleb kirjutada filosoofiline essee mahuga 1000–1500 sõna. Essee teemade valik:

1. Jumala ülimest täiuslikkusest tuleneb, et maailma luues on ta valinud parima kõigist võimalikest plaanidest. [---] Et kõik võimalikkused, vastavalt nende täiuslikkusele, püüdlevald saada olevalks Jumala arusaamises, siis nende kõigi püüdluste tulemusena peab tegelik maailm olema kõige parem kõikidest võimalikkudest. Selle möönduseta ju ei oleks võimalik osutada põhjust, miks asjad on toimunud just nii ja mitte teisiti.

Gottfried Wilhelm Leibniz, *Looduse ja Jumala-armu alused mõistuse põhjal* — Akadeemia, 1990, nr 6, lk 1212.

Soovituslik kirjandus:

- Gottfried Wilhelm Leibniz, *Looduse ja Jumala-armu alused mõistuse põhjal*. Akadeemia, 1990, nr 6, lk 1207-1218.
- Voltaire, *Filosoofiline sõnaraamat*. Tallinn: Eesti Raamat, 1986 (vt sealt *Kõik on hästi*, *Loodud olendite ahel*, *Sündmuste ahel*).
- Juri Lotman, *Jumala tahe või hasartmäng?* – Rmt. *Hirm ja segadus*. Esseid kultuurisemiootikast. Tallinn: Varrak, 2007, lk 108-118.
- Karl Popper, *Historitsismi viletsus*. Tallinn: Olion, 2000.
- Aquino Thomas, *Summa paganate vastu*: Esimene raamat, peatükid X–XIII, XV [Jumalatõestused]. Akadeemia, nr 7, 1994, lk 1373-1390.
- Leszek Kolakowski, *Argumenteerijate Jumal* - Rmt *Religioon*. Tallinn: Vagabund, 2004, lk 63-106.
- Leszek Kolakowski, *Horror metaphysicus*, Tallinn: Valgus, 2000 (vt Leibniz ja kõik võimalikud maailmad; Loomisest, jumalikust ja inimlikust).

2. Nagu me ütleme, ei tee loodus midagi ilmaasjata, üksnes inimesel on elusolendite seas arutlev kõne: tähistab ju häälitsemine valu või meeldivat tunnet ja kuulub seetõttu ka teistele elusolenditele [---]. Kõnelemine on aga millegi kasuliku või kahjuliku, samuti millegi õiglase või ebaõiglase teatamiseks. See on ju kõikide teiste elusolenditega võrreldes inimesele ainuomane – omada ainsana hea ja halva, õigluse ja ebaõigluse ning muu sellise tunnetust.

Aristoteles, *Poliitika*. Tartu: Ilmamaa, 2015, lk 9-10.

Soovituslik kirjandus:

- Walter Benjamin, Keelest üldse ja inimkeelest. – Rmt Valik esseid, Loomingu Raamatukogu, nr 26-29, 2010, lk 23-37.
- Hans-Georg Gadamer, Keel ja mõistmine. – Rmt. Hermeneutika universaalsus, Tartu: Ilmamaa, 2002, lk 116-137.
- Jaan Undusk, Keelelise substantsi põhikujundid. – Akadeemia, nr 3-4, 1994.
- Eveli Neemre "Loomade keeleõppe usaldusväärsus", kogumikus "Kutse filosoofiasse" D. Cohnitz ja M. Volberg (toim), TÜ filosoofia osakond 2016, lk 47-52. Saadaval veebis: https://www.etis.ee/File/DownloadPublic/5f131ab6-3d79-4de2-b09d-21a3683b368f?name=ut%20kogumik_v3.pdf&type=application%2Fpdf
- * Jacques Derrida, Elisabeth Roudinesco, Vägi vald loomade vastu. Vikerkaar, nr 7-8, 2012, lk 98-11.
- * Hasso Krull, Loom on inimesele inimene. Vikerkaar, nr 7-8, 2012, lk 112-121-

3. Ma olen muide veendunud, et mitte üksnes rahvusriiklikud, vaid ka euroopalikud mõtteraamid osutuvad iganenuteks. Isoleerumine ei ole enam võimalik. Inimkond istub paadis, ja seda paati peame me nii juhtima, et ta karidele ei sõidaks.

Hermeneutika-esteeetika-praktiline filosoofia: Hans-Georg Gadamer kõneluses. – rmt Hermeneutika universaalsus, Tartu: Ilmamaa, 2002, lk 402.

Soovituslik kirjandus:

- Immanuel Kant, Idee üleüldisest ajaloost maailmakodanlikus sihis. – Akadeemia, nr 3, 1998, lk 527-546.
- Isaiah Berlin, Euroopa ühistunne ja selle saatus. Rmt Valik esseid, Tallinn: Hortus Litterarum, 1998, lk 339-386.
- Leszek Kolakowski, Revolutsioon kui ilus haigus. Hendrik Lindepuu Kirjastus: Tartu, 2014 (vt sealt: Euroopa ja mis sellest järeldub, Kosmopolitismi kiituseks, Kas Euroopa võib teostuda?)

4. Kahtlemata on ebaaus, et mõned inimesed on ilusad ja enamik mitte.

Arthur Marwick, It: A History of Human Beauty. Hambledon and London: Continuum International Publishing Group, 2004, lk 21

Soovituslik kirjandus:

- John Rawls, Õiglus kui ausameelsus. Taasesitus. Tallinn: Valgus, 2015 (vt §§ 20-22)
- David Hume, Maitse mõõdupuust. – Akadeemia, nr 5, 2015, lk 771-791.
- George Santayana, Ilutunne. Tartu: Ilmamaa, 2009 (1-2 osa).
- Platon, Pidusöök 201d-212a. Teosed I, Tartu: Ilmamaa, 2002, lk 211-225.
- Platon, Phaidros 246a-256e. Teosed I, Tartu: Ilmamaa, 2002, lk 311-325.

Esseele lisada kindlasti isikuandmed (ees- ja perekonnanimi, kool ja klass, isiklikud kontaktandmed: telefon, e-post). Essee saata hiljemalt **19.02.2018** e-aadressil leoluks@hot.ee, sealt saadetakse esseed anonüümselt edasi žüriile. Palun esitada essee failivormingus, kust on tehniliselt mugav infot välja kopeerida (doc, rtf või odt, aga mitte pdf).

Žürii koosseis:

Heidy Meriste — TÜ filosoofiadoktorant (žürii esimees)

Märt Põder — TÜ filosoofiadoktorant

Margus Vihalem — filosoofiadoktor, TLÜ filosoofialektor

Mats Volberg — filosoofiadoktor, TÜ teadur

Ada Tamme — filosoofiamagister, Ülenurme gümnaasiumi filosoofiaõpetaja

Hindamisel lähtutakse viiest kriteeriumist:

- 1) **Vastavus teemale.** Kui hästi on autor mõistnud, milliste küsimuste käsitlemine on teemast tulenevalt vajalik? Mil määral kasutab autor asjakohaseid materjale ning sobivaid näiteid. Kas esineb kõrvalekalduvusi teemast?
- 2) **Teema filosoofilise mõistmine.** Mil määral näitab autor teadmisi asjakohastest filosoofiaprobleemidest? Kui hästi mõistab autor filosoofilisi argumente ja mõisteid?
- 3) **Argumentatsiooni veenmisjõud.** Kui veenvalt ja teravalt areneb essee autori argumentatsioon? Kas autori positsioonid on selgelt väljendatud?
- 4) **Essee sisemine kooskõla.** Kas autor arendab oma argumentatsiooni nii, et selle erinevad astmed on omavahel kooskõlas?
- 5) **Originaalsus.** Kui originaalne on autori mõttekäik?

Kui mitu õpilast koguvad võrdse arvu punkte, siis otsustab edasipääsu kõrgem skoor argumentatsiooni veenmisjõu kategoorias.

Filosoofilise kirjutamise tehnikate kohta vt <http://filosoofiakirjutamine.weebly.com/>;

Tiiu Hallap, *Mõned mõtted filosoofiaessee kirjutamisest*:

http://www.taipia.ut.ee/haridus/wiki/index.php/Mõned_mõtted_filosoofiaessee_kirjutamisest
(Tiiu_Hallap)

Vene õppekeelega koolide õpilased võivad kirjutada eelvooru essee vene keeles, kuid tuleb silmas pidada, et lõppvooru pääsemise korral tuleb eesti keeles väidelda. Lubatud on ka eelvooru essee kirjutamine inglise keeles.

Lõppvoor

Lõppvoor toimub 29. märtsist 1. aprillini Tartus. 29.–30. märtsil toimuvad loengud ja seminarid valmistamaks tulevasi võitjaid ette rahvusvaheliseks olümpiaadiks. 31. märtsil toimuvad lõppvooru 1. ja 2. ülesanne.

1. *ülesanne* on 4-tunnine võõrkeelne esse (lubatud on inglise, saksa ja prantsuse keel, samasugune ülesanne on ka rahvusvahelisel olümpiaadil).

2. *ülesanne* on test loogikast. Kontrollitakse järeldamise ning väidete samasuse kindlakstegemise oskust. (vt **Meos**, I, Loogika. Argumentatsioon. Mõtlemiskultuur, Tallinn 2003: Otsustus (28-44, e-raamatus 26-41), Otsustuste eitamine (45-52, e-raamatus 42-49), Predikaatloogika järeldused (70-79; e-raamatus 67-84) e-raamatu link:

http://hum.ttu.ee/indrek/e_ raamat/Meos_I_Loogika.pdf; või **Grauberg**, E. Loogika, keel ja mõtlemine, Tallinn 1996; või **Vuks**, G. Traditsiooniline formaalne loogika. Tartu 1999). Loogikasümbolite valdamist ei nõuta.

1. aprillil toimuvad lõppvooru 3. ja 4. ülesanne.

3. *ülesanne* on paarikaupa väitlemine ühe filosoofiaprobleemi üle (iga paar saab loosiga probleemi ning positsiooni, mida tuleb kaitsta — nt *tahtevabaduse poolt või vastu*). Väitluses hinnatakse argumentide/vastuargumentide veenvust, mõistelist selgust ja väljendusoskust. Eelmiste aastate teemade näiteid: parem on olla ise eeskuju kui eeskuju järgida; kõigil kultuuridel peaksid olema samad moraalinormid.

4. *ülesanne* on valikvastustega test filosoofia põhimõistete- ja teooriate kohta. Küsimused koostatakse Indrek Meose õpikus „Filosoofia põhiprobleemid“ (Tallinn 1998) käsitletud teemade põhjal, filosoofiaterminite tundmist kontrollitakse Indrek Meose „Filosoofia sõnaraamatus“ (Koolibri, 2002) sisalduvas mahus.

Hindamine: 1. ülesande eest on võimalik saada 50 punkti, ülejäänute eest a 10 punkti.

Võrdsete punktide korral otsustab 1. ülesande kõrgem hinne.

Olümpiaadi tulemused avaldatakse nimeliselt teaduskooli kodulehel www.teaduskool.ut.ee

Täiendav info leoluks@hot.ee